

Uitgelezen

Met gemengde gevoelens

Dirk Holemans

Recensie van: *Eric De Kuyper: Met gemengde gevoelens. Over eigenheid, identiteit en nationale cultuur.* Globe, Sun literair, Nijmegen, 2000.

Een eenduidig oordeel vellen over het boek 'Met gemengde gevoelens' is geen eenvoudige zaak, zonet onmogelijk. Het werk bestaat namelijk uit twee delen die niet alleen wat betreft het thema, maar ook wat betreft de kwaliteit, duidelijk verschillend zijn. Is het omwille van commerciële redenen – het boek lag net voor de kerst in stapels in de boekhandel – dat de delen werden samengevoegd tot een boek van gemiddelde dikte?

Laat me beginnen met het eerste deel, dat zonder meer schitterend is.

"Ik heb het hier over banaliteiten en futiliteiten. Over de dingen des levens zonder belang. Het zijn verschijnselen die eigen zijn aan een bepaalde cultuur en in het ene land wel en in het andere land niet bestaan." (Blz. 87) Hiermee is het onderwerp van Deel I geschetst. Vanuit de typische filosofische startpositie, de verwondering, wil De Kuyper het waardevolle in elke cultuur, in de rijke waaier aan manieren van leven, beschrijven, ontdekken, naar boven halen. Het zijn niet de grote sociologische analyses die hierbij het vertrekpunt vormen, maar de alledaagse, autobiografische observaties van het typische alledaagse in verschillende Europese landen. Deze verwondering vergt een zekere afstandelijkheid, die perfect past bij de levenswijze van de auteur. Als 'handelsreiziger in culturele waar' is hij voortdurend op weg, woont hij afwisselend in Parijs, Nijmegen, Zürich, Oostende, ... geeft hij les in Nijmegen, Luik, ... En daarnaast is het alsof de auteur dagelijks kranten verorbert uit deze verschillende landen. Samen met een goed gedoseerde eruditie krijgen we een poëtische deconstructie van cultuur, van (talige) inhoud van het leven van elkeen. Deze deconstructie betekent ook uitkomen bij je/de voorgeschiedenis en dus je/de identiteitsopbouw. Meer dan eens lees je treffende beschrijvingen of definities die je even mijmerend doen halt houden.

Waarom vinden we bijvoorbeeld in het ene land een espresso drinken zo speciaal, en heeft een koffieverkeer zo'n speciaal nationaal aroma in een ander land? En ooit al eens stilgestaan bij al die namen die we aan gebakjes en koeken bij de bakker geven: eclairs, suisses, ... Op basis van dergelijke eenvoudige observaties en vragen, vanuit een genereuze vorm van betrokkenheid, ontwikkelt De Kuyper een boeiend verhaal. Hij weet de vaststelling dat "ons talent om te leven zo beperkt blijkt, zo ontoereikend" op deemoedige wijze om te zetten tot iets waardevols.

Kortom, De Kuyper werkt een filosofie van het alledaagse leven uit, die voor zoekers van 'kwaliteit van leven' erg inspirerend werkt en waarbij onthaasting in het vizier komt. Hij maakt ons warm voor de kwaliteiten van het alledaagse leven, toont hoe banaliteit en schoonheid zo dicht bij elkaar liggen, net als waardeloos en waardevol. Start het eerste deel met poëtisch proza, dan worden naar het einde van dit deel de zinnen langer, de stijl meer essayistisch, de inhoud meer direct filosofisch.

Jammer genoeg zakt het enthousiasme van de lezer als een pudding ineen bij het tweede deel van het boek. In dit deel schrijft De Kuyper over het politieke systeem, over de politiek in West-Europa vanuit het standpunt van een betrokken 'antipolitieke burger'. Best een uitdagend vertrekpunt, en als je het hebt over onder meer de dolliekoeienziekte kan je terecht hard kritisch zijn naar het politieke bestel. Wat De Kuyper dan ook is.

Maar er zijn jammer genoeg tekenende verschillen met het eerste deel. Ten eerste heeft de eruditie plaatsgemaakt voor het zich baseren op minder dan een handvol boeken over de politiek en het politieke. Hierdoor ontstaat geen boeiend gesprek tussen de standpunten van verschillende auteurs, tussen de eigen observaties en de analyses uit de literatuur. Boeken van Witteveen en Huyse zijn meer dan de moeite waard, maar ze citeren geeft nog geen blijk van intelligent gebruik. Voel je bij het eerste deel steeds op de achtergrond essentiële vragen en tijdloze auteurs met hun vragen (niet het minst Heidegger en Kant), dan

geeft het tweede deel meer het gevoel van pingpong tussen wat handzame citaten uit boeken die de auteurs het eerst binnen handbereik lagen. Wat zonder meer verwondert, als De Kuyper op het einde onder meer verwijst naar Hannah Arendt als het over macht gaat en machtsbederf.

Ten tweede is de houding van verwondering uit het eerste deel – de genereuze betrokkenheid die op zoek gaat naar het waardevolle in het kleine – omgeslagen in een allesomvattende negatief-afzetterig bekritisieren. Een werkwijze die niet echt een uitzicht biedt, laat staan een uitweg.

Last but not least is ook het boeiende uit de schrijfstijl verdwenen. Poëtische proza en boeiende essayistiek hebben plaats gemaakt voor door-de-dagse journalistiek die soms doorslaat naar spreektaal.

Natuurlijk analyseert De Kuyper op gevatte wijze de pijnpunten in de huidige wijze van politiek bestuur, of het nu over de dollekoeienziekte, de hervorming van de administratie of de problematiek van de ministeriële verantwoordelijkheid gaat. Maar het afstandelijke is hier een afstand-nemen geworden, een kritische houding die gevangen zit in haar eigen pessimistisch-vicieuze cirkel. En waarbij de reflexieve houding van het eerste deel – het voortdurend zelfbewust omgaan met de eigen positie, observaties en oordelen – finaal is verdampt. Waardoor ik enkel kan eindigen met het instemmend vermelden van volgend citaat: "Wie eerder een boek van mij heeft gelezen, zal wellicht verbaasd zijn over de omvang die het thema politiek in dit boek inneemt. Het is inderdaad de eerste keer dat ik het over dat onderwerp heb, geloof ik, en ik hoop de laatste."